

УДК 376.42. 016. 811.161. 2 (043.3)

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ

Герашенко С.І.
кандидат педагогічних наук

Теоретичною основою вивчення української мови є науки лінгвістичного циклу, які допомагають розкрити вихідні положення, дидактичні принципи, методи, необхідні для обґрунтування змісту і структури навчання, побудови системи вправ, спрямованих на формування монологічного мовлення учнів.

Відомі методисти Л.О. Варзацька, І.П. Власенко, М.І. Пентиліук, І.А. Головка, Г.М. Іваницька, Т.О.Ладиженська, О.І. Мельничайко, Г.Т. Шелехова, В.В. Явір та інші у своїх дослідженнях підкреслювали, що методологічний компонент у системі формування монологічного мовлення школярів тісно пов'язаний з розвитком культури мовлення і мислення; засвоєнням системи мовних засобів відповідно до їх функцій у мовленні; усвідомленням учнями структури власної мовленнєвої діяльності та її ролі у пізнавальній діяльності; формуванням умінь школярів переносити текстологічні знання у власну творчу мовленнєву діяльність.

На думку М.Б. Успенського, О.Н. Хорошковської та ін. за допомогою лінгводидактичних принципів можна реалізувати конкретні завдання формування в учнів словотвору, лексики, синтаксису, зв'язного мовлення, а також всіх видів мовленнєвої діяльності. Зокрема, під час вивчення української мови використовують такі лінгводидактичні принципи навчання: навчання засобами мови і мовлення; єдності теорії з практикою (практичне засвоєння мови); усвідомленості (рефлексія учнів над мовою і мовленням, контрольо-оціночні дії учнів); послідовності і доступності (від простішого мовного матеріалу до складнішого з погляду засвоєння його учнями); систематичності занять мовою і повсякденного мовленнєвого спілкування; наочності; розвиваючого навчання; урахування індивідуальних можливостей учнів; міцності засвоєння мовленнєвих умінь; творчої активності. Ці принципи залежать від тих закономірностей за якими функціонує і розвивається мовлення.

У дослідженнях Л.П. Федоренко обґрунтовується лінгводидактичні основи методики навчання учнів української мови, які спрямовані на ефективне керівництво процесом оволодіння учнями мовними знаннями, вміннями і навичками з подальшим їх застосуванням у практичній діяльності. Серед лінгводидактичних принципів навчання мови вона виділяла такі: увага до матерії мови; розуміння мовних значень; оцінювання виразності мовлення; розвиток чуття мовлення (тексту; координація усного та писемного мовлення); поступове збагачення мовлення. Вона зазначала, що лінгводидактичні принципи - це правила, які визначають, шляхи розвитку та вдосконалення мовленнєвої діяльності учнів. Принципи навчання мовлення спрямовані на ефективне керівництво процесом оволодіння дітьми мовними знаннями, вміннями й навичками з подальшим їх застосуванням у повсякденному житті.

М.Р. Львов зазначає, що питання формування монологічного мовлення знаходить своє відображення у тексті, який є центральною комунікативною одиницею, що має творчий характер, забезпечує ефективне засвоєння мовних явищ, наочно їх ілюструє. Формування монологічного мовлення, на його думку, передбачає роботу над простими типами текстів: описуванням, повідомленням, міркуванням.

На думку М.Т.Баранова, текст – це ієрархічне, структуроване утворення, компоненти якого мають смисловий характер і поєднані спільною темою, ідеєю або предметом висловлювання, тобто загальною думкою, яка є реалізацією задуму мовця.

Донченко Т. К. визначає текст як літературно опрацьоване писемне чи усне повідомлення, яке складається з ланцюга речень-висловлювань, об'єднаних в єдине ціле задумом, ідеєю. Кожний функціональний тип мовлення (розповідь, опис, роздум) має свої мовні особливості.

Враховуючи зазначену класифікацію типів текстів Донченко Т. К., М.Р. Львов, Т.О. Ладиженська, Н.Є.Богуславська визначають, що для *розповіді* характерний послідовний виклад подій, явищ, фактів у часі і просторі, тому вона буде насичена формами дієслів усіх часів, а особливо формами минулого часу. На часову послідовність розповіді вказують певні прислівники та словосполучення, на просторові характеристики – іменники та іменникові словосполучення, що є назвами місця подій, прислівники місця тощо. Кожне речення, як правило, виражає якийсь етап, стадію у розвитку дії, у наближенні сюжету до розв'язки. Граматична структура розповідних текстів реалізується через лінійний зв'язок фрагментів тексту й окремих речень.

В *описах* подаються загальні відомості про предмети, речі, явища, описуються найвиразніші зовнішні ознаки та розкриваються найхарактерніші внутрішні властивості та якості. В описах міститься і враження, яке справив предмет опису на мовця, і його оцінка, яка у художніх описах часто є емоційно-образною. Для будь-якого виду опису (а вони бувають ділові, наукові, художні) найхарактернішою мовною особливістю є наявність великої кількості прикметників і дієприкметників та означальних прислівників. У художніх описах прикметник часто

виконує роль образного означення і стає художнім засобом. Уявлення про предмет опису посилюються через порівняння. Вони виражаються за допомогою порівняльних словосполучень із сполучниками «як», «мов», «наче», «неначе», «ніби», «нібито»; форм орудного відмінка; підрядних порівняльних речень. Образність описів поглиблюється наявністю метафор. Основна функція цих текстів – зафіксувати певний момент дійсності, дати образ предмета замість простого його називання, опис предмета чи явища у його природному оточенні тощо. Відмінністю текстів-описів, що належать до наукового і художнього стилів, вважається повнота опису і використання відповідних мовних засобів. У науковому описі увагу звернено на кожну деталь: характеризується вона з граматичною точністю, тому вживаються слова-терміни. У художньому описі автор малює лише найважливіші, на його погляд, деталі, та дає при цьому свою оцінку об'єкту, що описується.

У тексті-міркуванні передається не тільки зміст, а й інтелектуальний та естетичний розвиток мовця, хід його міркувань, особливості світовідчуття і темпераменту. Тому й мовні засоби такого тексту вказують на особистість персонажа-мовця, манеру мовлення – урочисту, романтичну, стислу; ліричну; щирі чи іронічну. Це позначається на лексиці, зокрема доборі синонімів, емоційно забарвлених чи нейтральних слів. Структура міркування включає тезу (містить відповідні аргументи), доведення (містить думку, яка доводиться), висновок (заклучна частина).

В.А. Добромисов, Г.М. Іваницька зазначають, що роботу над будовою тексту необхідно починати формування умінь будувати речення-зачин, у якому найбільш загально й стисло висловлена тема; основна частина, що складається з речень, у яких розгортається думка, подана в зачині; заключна частина – речення, яке завершує розповідь або накреслює подальший розвиток думки.

Як зазначають дослідники В. І. Бадер, Л. О. Варзацька, М. С. Вашуленко, Т. О. Ладиженська, М. І. Пентилюк, О. Н. Хорошковська та ін., головною вимогою до тексту є зв'язність, цілісність, послідовність, завершеність. Будь-який текст, розкриваючи певну тему, несе в собі якусь інформацію. Передача інформації – це, власне, те, заради чого створюється текст, адже призначенням висловлювання є виконання певних комунікативних завдань. Найголовнішим з них є спілкування, вплив на адресата, до якого звертається мовець.

На думку С. Я. Єрмоленко, Л. І. Мацько, у системі навчання української мови робота над текстом посідає провідне місце у розвитку монологічного мовлення школярів. Саме тут вчитель отримує можливість найповніше продемонструвати своєрідність граматичної будови мови, семантику слова, його сполучуваність з іншими словами тощо.

Т.О. Ладиженська підкреслює, що процес формування монологічного мовлення передбачає наступність та перспективність роботи, які визначають ефективність і систематичність навчально-виховно процесу в аспекті взаємозв'язку різних мовних завдань (словникової роботи, формування граматичної правильності мовлення, звукової культури мовлення) з розвитку зв'язного мовлення і наступність цих завдань. Виходячи з цього, Т.О.Ладиженська звернула увагу на те, що розвиток монологічного мовлення неможливо уявити без оволодіння мовленням, засвоєння його звукової сторони, словникового запасу, граматичної будови.

У дослідженнях І.О. Синиці, О.В. Текучева, О.Н. Хорошковської зазначено, що вивчення і використання мовних одиниць у висловлюванні, в монологічному мовленні – це і є вивчення функціональних одиниць мови, які конкретизують комунікативний план засвоєння кожної одиниці мовлення.

А.К. Аксьонова, Н.М. Барська, Л.С. Вавіна, В.В. Воронкова, М.Ф. Гнезділов, Н.П. Кравець, В.Г. Петрова, Г.С. Піонтківська, Т.К. Ульянова та ін. у своїх дослідженнях зазначали, що найважливіша роль у навчанні мови, полягає у формуванні мовленнєвих умінь учнів, які сприятимуть розвитку змістовно, зв'язно і стилістично грамотно оформлювати власні висловлювання.

М.Ф. Гнезділов зазначав, що роботу над формуванням монологічного мовлення розумово відсталих учнів необхідно проводити за такими напрямками: формування навичок мовлення і умінь використовувати ці навички у практичній діяльності. Він звертав увагу на те, що для того щоб побудувати ефективну роботу з формування монологічного мовлення учнів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів необхідно враховувати особливості мовлення розумово відсталих учнів.

Характеризуючи мовлення розумово відсталих учнів, науковці і практичні працівники вказують на бідний словниковий запас, неправильне розуміння і неточне використання слів розумово відсталими учнями, що перешкоджає повноцінному формуванню монологічного мовлення.

А.К.Аксьонова, Н.М. Барська, Л.С. Вавіна, Р.І. Лалаєва, В.Г. Петрова, З.Н.Смірнова, Т.К. Ульянова, М.П.Феофанов та інші в своїх дослідженнях звертають увагу на труднощі, які виникають у розумово відсталих учнів під час формування монологічного мовлення. Ці труднощі, на їх думку, зумовлені своєрідним загальним і мовленнєвим недорозвиненням даної категорії учнів.

Як відомо, бідний словниковий запас, своєрідність загального психічного розвитку, недорозвинення фонематичного аналізу, порушення функції узагальнення та абстрагування, загальне недорозвинення мовлення безпосередньо впливають на процес формування монологічного мовлення.

Л.Л. Логвинова зазначає, що монологічне мовлення вимагає системного, логічно зв'язного викладу думки. В змісті монологічного висловлювання все повинно бути зрозумілим лише з власного змісту викладу та контексту. Належна увага, при цьому, повинна приділятися спонуканню учнів до висловлювання, до обміну думками і враженнями на основі ускладнення мисленнєвої діяльності.

Як відомо, для складання монологічного висловлювання необхідно дотримуватись таких загальних вимог: повно відображати зміст, що передається; викладати його в логічній послідовності; словесно правильно оформлювати свою думку; доцільно розміряти основні частини викладу. Врахування цих вимог є обов'язковим для того, щоб розгорнуте монологічне висловлювання набуло необхідної завершеності змістовного цілого.

А.К. Аксенова констатує, що вчителю під час формування і розвитку монологічного мовлення у розумово відсталих учнів необхідно правильно організувати словникову роботу. При цьому, приділяти належну увагу ефективному добору лексичного матеріалу, що сприятиме розвитку уміння практично використовувати набуті знання.

М.Ф. Гнезділов в своїх дослідженнях обґрунтовував положення про те, що формування всіх видів мовленнєвої діяльності на уроках мови є основним завданням і методичним принципом даного навчального предмету.

А.К. Аксенова, М.Ф. Гнезділов, В.Г. Петрова, Л.С. Вавіна, З.М. Смірнова зазначають, що робота, яка спрямована на розвиток монологічного мовлення розумово відсталих учнів повинна проводитись в двох напрямках: формування мовленнєвих умінь та навчання використовувати ці уміння у практичній діяльності. Вони підкреслюють, що особливу увагу необхідно приділяти другому напрямку у навчанні розумово відсталих учнів, у яких, як правило, сформовані уміння і навички часто є недостатньо дієвими.

Л.В. Занков підкреслював, що мовлення розвивається, коли активно працює думка, коли сам учень на своєму матеріалі відновлює, поширює, зіставляє, перекоординує, продукує речення певного типу, використовує ті чи інші мовленнєві звороти у зв'язному висловлюванні. Така робота є ефективним засобом розвитку мисленнєвих операцій, таких як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, класифікація, систематизація тощо, які знаходять відображення в поєднанні мовленнєвих та розумових завдань.

Як зазначають А.К.Аксенова, Н.М.Барська, В.В. Воронкова, Л.С. Вавіна, Н.П. Кравець, Г.С.Піонтківська, Т.К. Ульянова та ін., формування монологічного мовлення у розумово відсталих учнів, насамперед, повинно відповідати програмним вимогам, які передбачають концентричний принцип розміщення матеріалу, практичну і корекційну спрямованість.

Згідно діючої програми для спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей «Українська мова» 5-10 класи, автором якої є Н.П. Кравець, передбачено виконання таких завдань, які активізують мовленнєву діяльність школярів: зміст переказів і творів, пов'язаний з життєвим досвідом учнів, максимально наближає їхню мовленнєву діяльність до реальної, зацікавлює учнів, викликаючи інтерес до предмета мовлення та прагнення висловлювати особисті думки вголос. Це забезпечує оволодіння вміннями діалогічного і монологічного мовлення, культурою мовлення. Відповідно до цього у програмі подається перелік основних видів робіт з аудіювання (слухання, розуміння чужого мовлення); говоріння (переказ) відтворення прослуханого, прочитаного; складання різних текстів (розповідь, опис, повідомлення).

Програмою передбачені такі види робіт: перекази за простим планом (усні, письмові) розповідних текстів з елементами опису місцевості, пам'яток історії і культури; твори за картинками українських художників (у зв'язку з прочитаними творами); твір за особистими спостереженнями, на матеріалі екскурсій, практичної діяльності, на основі набутих знань на дану тему; твори творчого характеру; відгук про прочитану книгу, переглянутий фільм.

Враховуючи це робота з розвитку монологічного мовлення розумово відсталих учнів повинна здійснюватися на всіх уроках української мови з урахуванням принципу тематичного навчання. Продуктивність цієї роботи багато в чому залежить від методичної організації цих уроків та їх спрямованості на вирішення наступних завдань: підвищення мовленнєвої мотивації учнів; одночасна робота з розвитку всіх компонентів мовлення (фонематичного, лексичного, граматичного, синтаксичного); організація певних навчальних умов і мовленнєвих ситуацій, які спонукатимуть учнів до зв'язного висловлювання.

Н.М. Барська, В.В. Воронкова, Н.П. Кравець, Р.І. Лалаєва, Л.Л. Логвинова, З.Н. Смірнова, розкривають своєрідність використання наступних прийомів розвитку монологічного мовлення у розумово відсталих учнів: розповідь спільно з вчителем, розповідь учня за зразком, розповідь учня за планом, колективне обговорення плану розповіді, колективне складання розповіді учнями, складання оповідання підгрупами («командами»), складання розповіді з частин, моделювання розповіді, складання розповіді за допоміжними запитаннями, виправлення помилок, прослуховування учнями своїх оповідань, записаних на магнітофон. Автори підкреслюють, що для розвитку монологічного мовлення особливе значення має збагачення мотивів мовленнєвої діяльності учнів. Мотиваційні установки роблять процес навчання цікавим для учнів, що підвищує активність учнів і якість їх висловлювань.

У результаті аналізу необхідної науково-методичної літератури, враховуючи надбання в галузі сучасної спеціальної дидактики та методики викладання української мови у загальноосвітньому навчальному закладі, складовою частиною якого є розвиток усного мовлення розумово відсталих школярів, ми прийшли до думки, що для розвитку монологічного мовлення у розумово відсталих учнів необхідно використовувати такі навчально-тренувальні вправи: рецептивні, репродуктивні, продуктивні. До рецептивних - відносяться мовні і стилістичні вправи, що вимагають від учня виділити в представленому мовному матеріалі ту частину мови, яка вивчається на даному етапі, довести доречність її вживання, підібрати близькі або протилежні за значенням слова, вводити дану частину мови в речення тощо. З метою практичного засвоєння граматичних знань учнів пропонуються репродуктивні вправи, які спонукають розумово відсталих учнів до вживання засвоєних знань та умінь у мовленні. Вони передбачають вибір мовних засобів за певною ознакою, поширення речень вміння вставляти пропущені у тексті слова, відповіді на питання і ін. Учням пропонуються наступні завдання: замість точок вставити пропущену частину мови, продовжити речення, створити словосполучення і речення з запропонованих слів, відповідати на запитання та ін. На основі отриманих знань і сформованих мовленнєвих умінь розумово відсталі учні повинні використовувати вправи продуктивного характеру, які передбачають творче застосування цих знань з тим, щоб використовувати їх у новій мовленнєвій ситуації. Учням пропонуються наступні завдання: виявити і виправити наявні в тексті помилки, робота з деформованим текстом, скласти розповідь на запропоновану тему, побудувати висловлювання за запитаннями, скласти усний переказ прослуханого чи прочитаного тексту.

Все вище зазначене вказує на необхідності систематичної роботи над розвитком і удосконаленням монологічного мовлення у розумово відсталих учнів і створенні більш сучасної методики формування і розвитку монологічного мовлення у розумово відсталих учнів основної школи під час вивчення української мови.

Література

1. **Бебешина Н. Н., Свириденков В. П.** Развитие речи на уроках русского языка в V-VIII классах вспомогательной школы. / Надежда Николаевна Бебешина, Владимир Петрович Свириденков; под ред. З. Н. Смирновой. – М.: Просвящение, 1978. – 208 с.
2. **Вавина Л. С.** Методические рекомендации к изучению русского языка учащимися вспомогательной школы с украинским языком обучения / Людмила Сергеевна Вавина. – К., 1977. – 48 с.
3. **Гнездилов М. Ф.** Развитие устной речи умственно отсталых школьников: пособ. для учителей вспомогат. шк. / Михаил Федотович Гнездилов. – М.: Учпедгиз, 1947. – 135 с.
4. **Соботович Є.Ф.** Особливості засвоєння лексики розумово відсталими дітьми / Є.Ф. Соботович // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. Зб. / Ін-тут спец. педагогіки АПН України. – К., 2004. – Вип. 5. – С. 304-308.
5. **Лалаева Р. И.** Нарушения устной речи и система их коррекции умственно отсталых школьников: учеб. пособие к спецкурсу / Раиса Ивановна Лалаева. – Л.: ЛГПИ, 1988. – 70 с.
6. **Логвинова Л. Л.** Обучение монологической речи умственно отсталых школьников: автореф... канд. пед. наук: 13.00.03. – М., 1983. – 22 с.

References

1. **Bebeshyna N.N., Svyrydenkov V.P.** Razvitiye rechi na urokah russkogo yazyka v V-VIII klassah vspomogatel'noy shkoly. / Nadeghda Nikolaevna Bebeshyna? Vladimir Petrovich Sviridenkov; pod red. Z.N. Smirnovoy. – M.: Prosviasheniye, 1978. – 208 s.
2. **Wavina L.S.** Metodicheskie rekomendazii k izucheniu rysskogo yazyka ychashimisya vspomogatel'noy shkoly s ukrainskim yazykom obucheniya / Ludmila Wavina. – K., 1977. – 48 s.
3. **Gnezdilov M.F.** Razvitiye ysnoy rechi umstvenno otstalih shkolnikov: posobie dlya ychiteley vspomogatel'nykh shkol / Michael Fedotovych Gnezdilov. – M.: Uchpedgiz, 1947. – 135 s.
4. **Sobotovych E.F.** Osobluvnosti zasvoennya leksiki rozymovo vidstalumu ditmi / E.F. Sobotovych // dudaktuchni ta socialno-psihologichni aspekti korekciynoy roboti y special'nykh shkoly: nauk.-metod. Zb./ In-tyt special'noy pedagogiki APN Ukraini. . – K., 2004. – Vip. 5. – S. 304-308.
5. **Lalaeva R.I.** Narysheniya usnoy rechi i sistema ih korekcii umstvenno otstalih shkolnikov: ychebnoe posobie k speckyrsy / Raisa Ivanovna Lalaeva. – Leningrad: LGPI, 1988. – 70 s.
6. **Logvinova L.L.** Obychenie monologicheskoy rechi umstvenno otstalih shkolnikov : avtoref .candidata. ped. nayk: 13.00.03. – M., 1983. – 22 s.

Герашенко С.І. Лінгводидактичні аспекти розвитку монологічного мовлення у розумово відсталих учнів

У статті представлена спроба розкрити проблему розвитку монологічного мовлення розумово відсталих учнів у спеціальній літературі. Представлений скорочений аналіз дидактико-методичної і спеціальної літератури, з проблемою розвитку монологічного мовлення в учнів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів, що дає можливість визначити місце і значення розвитку монологічного мовлення у формуванні соціально-активної особистості. Розкрито особливості мовленнєвого розвитку розумово відсталих учнів та визначені труднощі, які виникають у розумово відсталих учнів під час формування монологічного мовлення. Висвітлено теоретичні положення, дидактичні принципи, методи, прийоми, засоби необхідні для обґрунтування змісту і структури навчання розумово відсталих учнів української мови. Проведений теоретичний аналіз спрямований на ефективне керівництво процесом оволодіння учнями мовними знаннями, мовленнєвими вміннями й навичками з подальшим їх застосуванням у повсякденному житті та різних комунікативно-мовленнєвих ситуаціях. Представлено та обґрунтовано методичні умови, які можуть бути використані для розвитку монологічного мовлення учнів на уроках української мови. Визначено шляхи розвитку та вдосконалення монологічного мовлення у розумово відсталих учнів основної школи під час вивчення української мови.

Ключові слова: монологічне мовлення, розумово відсталі учні, граматичні знання, мовленнєві вміння, зв'язне мовлення.

Герашенко С.И. Лингводидактические аспекты развития монологической речи умственно отсталых

учащихся

В данной статье представлена попытка раскрыть проблему развития монологической речи умственно отсталых учащихся в специальной литературе. Представленный сокращенный анализ дидактико- методической и специальной литературы касающейся проблемы развития монологической речи у учащихся специальных общеобразовательных учебных заведений, что дает возможность определить место и значение развития монологической речи в формировании социально-активной личности. Раскрыты особенности речевого развития умственно отсталых учащихся и определены трудности, возникающие у умственно отсталых учащихся при формировании монологической речи. Освещены теоретические положения, дидактические принципы, методы, приемы, средства необходимые для обоснования содержания и структуры обучения умственно отсталых учащихся украинского языка. Проведенный теоретический анализ направлен на эффективное управление процессом овладения учащимися языковыми знаниями, речевыми умениями и навыками с последующим их применением в повседневной жизни и различных коммуникативно-речевых ситуациях. Представлены и обоснованы методические условия, которые могут быть использованы для развития монологической речи учащихся на уроках украинского языка. Определены пути развития и усовершенствования монологической речи у умственно отсталых учащихся основной школы при изучении украинского языка.

Ключевые слова: монологическая речь, умственно отсталые учащиеся, грамматические знания, речевые умения, связанная речь.

Gerashchenko S.I. Linguodidactic aspects of monologue speech of mentally retarded students

The paper presents an attempt to reveal the problem of monologic speech of mentally retarded students in the literature. The present analysis of short didaktiko metodichnoyi and literature, with poroblem of monologic speech to students of specialized secondary schools, which makes it possible to determine the place and importance of monologic speech in the formation of socially active individuals. The features of the speech of mentally retarded pupils identified difficulties that arise in mentally retarded students during the formation of monologue speech. Deals with theoretical concepts, didactic principles, methods, techniques, tools necessary to substantiate the content and structure of teaching mentally retarded students of ukrainian language. The theoretical analysis aimed at effective management of the process of language acquisition by students of knowledge, skills and verbal skills and their subsequent use in everyday life and in different communicative speech situations. Presented and explained methodological conditions that can be used for the development of monologic speech of students in ukrainian language lessons. The paths of development and improvement of monologic speech in mentally retarded secondary school pupils in the Ukrainian language. The paper presents an attempt to reveal the problem of monologic speech of mentally retarded students in the literature. The present analysis of short - didaktiko metodichnoyi and literature, with poroblem of monologic speech to students of specialized secondary schools, which makes it possible to determine the place and importance of monologic speech in the formation of socially active individuals. The features of the speech of mentally retarded pupils identified difficulties that arise in mentally retarded students during the formation of monologue speech. Deals with theoretical concepts, didactic principles, methods, techniques, tools necessary to substantiate the content and structure of teaching mentally retarded students of ukrainian language. The theoretical analysis aimed at effective management of the process of language acquisition by students of knowledge, skills and verbal skills and their subsequent use in everyday life and in different communicative speech situations. Presented and explained methodological conditions that can be used for the development of monologic speech of students in ukrainian language lessons. The paths of development and improvement of monologic speech in mentally retarded secondary school pupils in the ukrainian language.

Key words: monologic speech, mentally retarded students, grammar knowledge, speech abilities.

Стаття надійшла до редакції 31.10.2013 р.

Статтю прийнято до друку 02.11. 2013 р.

Рецензент: д.психол.н., проф. Шульженко Д.І.

УДК [376: 378. 046.4] (477)

ВНЕСОК АКАДЕМІКА В.І. БОНДАРЯ ТА ЙОГО НАУКОВОЇ ШКОЛИ В ТЕОРІЮ ТА ІСТОРІЮ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ Й ПСИХОЛОГІЇ

Гладуш В.А.

доктор педагогічних наук, доцент

Постановка проблеми. Реалізація корекційно-виховних завдань, що стоять перед сучасною спеціальною школою багато в чому залежить від рівня професійної підготовки дефектологічних кадрів, розвитку дефектологічної науки, вивчення та врахування історичного досвіду. У вирішенні цих проблем у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. важливу роль відіграють наукові школи відомих дефектологів України. Системно-хронологічний аналіз здобутків цих шкіл дозволить глибоко вивчити і усвідомити наукові досягнення вітчизняних учених-дефектологів.

Аналіз актуальних досліджень. Положення щодо відповідності професійної підготовки педагогічних працівників соціальному замовленню і світовим стандартам розглядали багато вчених, серед яких В. Андрущенко, В. Журавський, В. Загвязинський, М. Згуровський, І. Зязюн, В. Кремень, А. Лігоцький, В. Майборода, О. Мороз та ін. Проблеми професійної підготовки фахівців корекційної освіти висвітлювали у своїх